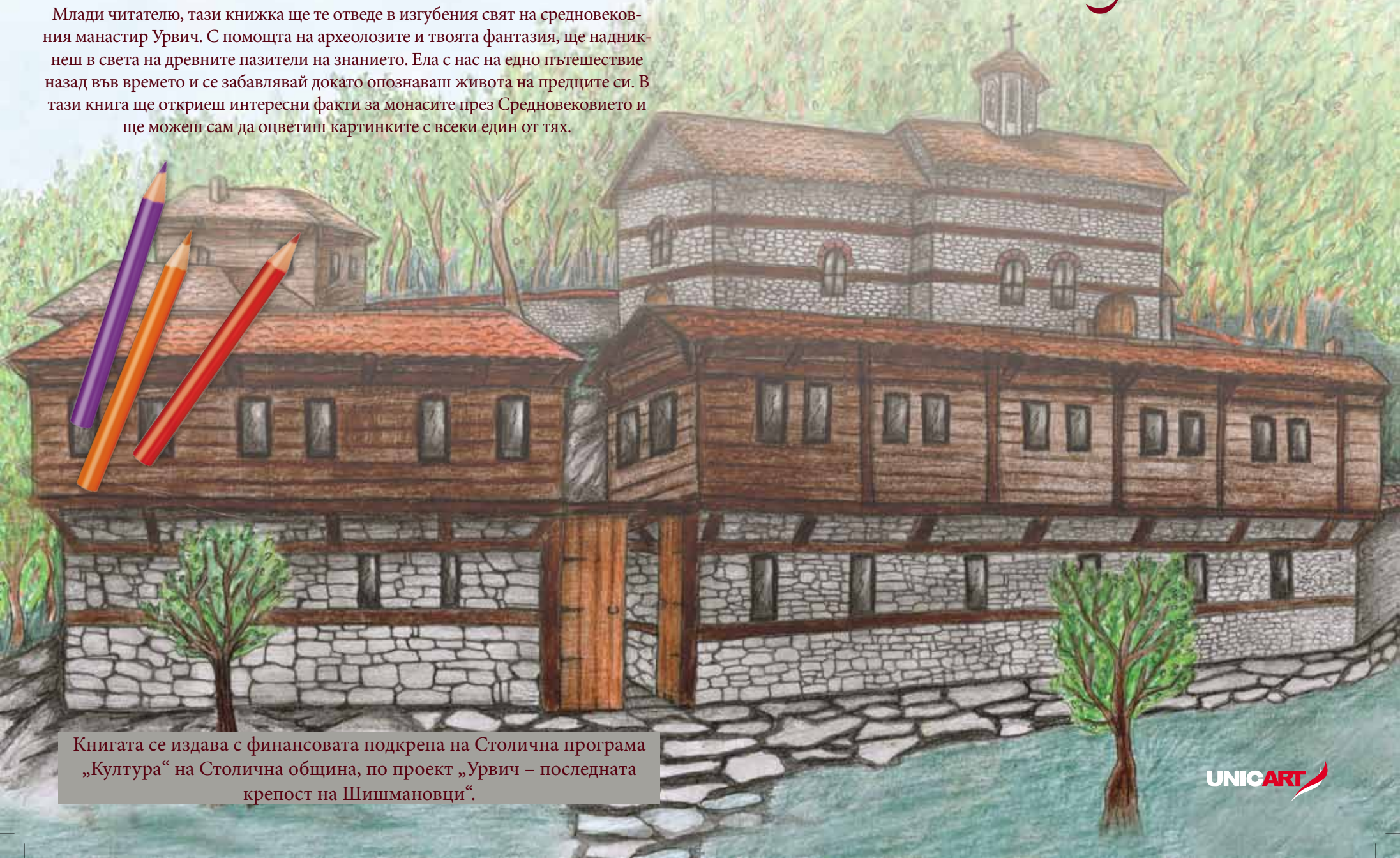




Монасите от царския манастир Урвич

Млади читателю, тази книжка ще те отведе в изгубения свят на средновековния манастир Урвич. С помощта на археолозите и твоята фантазия, ще надникнеш в света на древните пазители на знанието. Ела с нас на едно пътешествие назад във времето и се забавлявай докато опознаваш живота на предците си. В тази книга ще откриеш интересни факти за монасите през Средновековието и ще можеш сам да оцветиш картинките с всеки един от тях.



Книгата се издава с финансовата подкрепа на Столична програма „Култура“ на Столична община, по проект „Урвич – последната крепост на Шишмановци“.

1. Манастирът



Агендите разказват, че в края на Второто българско царство цар Иван Александър изпратил своя син Иван Асен V да пази Средец (София) от османците. Царският син и жена му, принцеса Елена, управлявали десет години крепостта Урвич, която се намира съвсем близо до София. Когато османците все пак успели да я превземат и убили принца, принцеса Елена решила да стане монахиня и създала манастир в центъра на крепостта, около малката църква „Св. Илия“.

В далечната 1511 г., преди 500 години, сред порутените стени на някогашната величествена крепост Урвич неколцина монаси се събрали и построили манастир, в който да съхранят спомена за величието на България и в който да се приюти една от последните български принцеси.

Работата не била лека. Монасите взели част от нужните им камъни от разрушените стени и сгради на крепостта. Другите изсичали сами от близката висока сива скала, която може да се види и днес край тясната пътека, която води от реката към манастира.

Манастирът бил много добре планиран. От юг била издигната жилищната част, като ниските етажи били градени от дялан ка-

мък, а горните – от дървени греди, покрити с дъсчен покрив и керемиди. На долните етажи били разположени занаятчийски работилници, а над тях – жилищните помещения: скромни монашески килии за молитвен живот, както и гостни стаи за поклонници или изпаднали в беда пътници. В средата на манастирския комплекс, около който била издигната каменна ограда, блестял куполът на църквата „Св. Илия“. Тя била възстановена и украсена със стенописи благодарение на дарения от знатни християни и поклонници от близки и далечни земи.

2. Топлината на огнището



В манастирските жилища и работилници били изградени огнища, които имали формата на малка овална колибка със засводен отвор отпред. Широчината на отвора позволявала огнищата да се използват за светлина, отопление и различни видове занаятчийска работа. Топлият въздух от огнищата достигал към горните етажи посредством глинени или каменни комини. Една от задачите на дежурния монах била да пази огъня и да го поддържа, за да не изгасне.

3. Манастирската кухня



Кухнята на манастира се нарича магерница, което в превод от гръцки език означава „място за готвене“. В нея се приготвяла храната за деня, съхранявали се съдовете и малка част от необходимите продукти. Останалите запаси за готвене и хранене: зърно, олио, оцет, пресни и сушени плодове, зеленчуци, се пазели в т. нар. зимник, помещението под пода на кухнята. В него не било позволено да влиза всеки, достъп до продуктите имали само главният готвач и игуменът на манастира.

4. Манастирските гозби



За главен готвач сред монасите бил избран най-опитният в кухнята. Разбира се, той не би се справил сам с множеството задачи във всяка една манастирска кухня и получавал помощ от останалите братя. Монасите от Урвичката обител били прославени като едни от най-известните кулинали на Балканите. Те приготвяли храната в специални глинени, каменни и дървени съдове, които сами изработвали в манастира. Сред най-популярните манастирски гозби бил прочутият „урвички гювеч“ – богато на зеленчуци и тайнствени подправки ястие, чиято рецепта днес знаят само археолозите.

Легендата разказва, че тази рецепта била измислена от принцеса Елена.

5. Маслобойната на манастира



Добиването на масло от мляко съществува от древни времена. Макар и сложна, обработката е един от начините за препитаване и приготвяне на вкусна и питателна храна. През Средновековието този процес продължавал да е все така труден. В манастира се извършвал чрез ръчно разбиване на млякото в дълбоки дървени и глинени съдове в отделни помещения, наречени маслобойни.

6. Сиренарство



Монасите от Урвичкия манастир притежавали големи стада от кози и овце. Освен маслото от големите количества мляко те произвеждали и вкусно сирене. По-голямата част от него подсирвали и увивали в ръчно тъкани платна. Поставяли го в големи дървени качета и го оставяли да зрее, подсолено, за студените зимни месеци. Освен за своята прехрана монасите приготвяли домашните масло и сирене и за продажба. Така те подсигуравали и част от парите за издръжката на манастира.

7. Манастирската трапезария



Мястото, където монасите се хранят, се наричало „трапеза“ и оттам в съвременния ни език идва думата „**трапезария**“. В манастирите трапезариите били устроени като малки параклиси и подобно на църквите също били украсени със стенописи, които представяли сцени от Библията, образи на светци и древни мъдреци. Храненето протичало в пълно мълчание. Разрешено било да се чуват само молитвите. Дежурният монах четял тихо откъси от жития на светии или подобни религиозни текстове. След привършване на избрания текст четящият монах също можел да си похапне, а на останалите братя се позволявало най-сетне да побърбят по манастирски работи.

8. Занаятите в манастира



Манастирските братя имали изключително много работа. Всяка от дейностите била ръчна и свързана с производството на природосъобразни храни и билки. С част от произведеното монасите се препитавали, а останалата част от продуктите продавали в околните села и градове, за да поддържат манастира. Друго занимание били различните занаяти. Особено даровитите майстори се прочували надалеч и често идвали поклонници дори от чужди земи, за да си купят от стоките на манастира.

Един от средновековните занаяти в Урвич бил обработката на кожи. В миналото животинските кожи се ползвали като основна суровина и след дълга и усърдна обработка на ръка от тях се правели гладки кожени платна. Това ставало така: най-напред кожите се изпирали и остъргвали старателно от космите. По този начин от двете страни на кожата се получавала съвършено гладка повърхност. В този готов вид коженото платно можело да се ползва за направата на дрехи и дори на пергаментни листа за ръкописни книги.

9. Обущарството



В манастира имало и *обущарска работилница*. Майсторът обущар се наричал Георги. Той поправял старите работни цървули и сандали на братята си, а също им шиел съвсем нови и различни по форма кожени обувки. Детството си монах Георги прекарал при своя чичо в София, който го научил на обущарския занаят. Още като младеж бил приет радушно от монасите в Урвич, които имали нужда от такъв занаятчия. Майстор Георги използвал множество различни по форма и големина щипки, ножчета, шпакли, стъргалки, четки, шила, игли и чукчета. Намерените от археолозите в манастира фини инструменти свидетелстват за прецизността, с която се изработвали и поправяли кожените обувки на монасите.

10. Глинено гърненце



В миналото керамичните съдове били най-достъпни и широко използвани. Присъствали навсякъде в селищата, при разкопки се откриват и в богатите къщи, и в най-бедните домове. Използвали се както за хранене, така и за съхранение на продукти като вино, оцет, зехтин, сушени плодове, зърно и др. Глинено гърненце се различавали по големина, форма и начин на изработка. Гърнчарството било много разпространен занаят, но труден и донякъде тайнствен. В Урвичкия манастир съществувало малко ателие за производство на глинени съдове. Усърдни и вещи в занаята монаси украсявали съдовете със сложни орнаменти, които символично представляли красотата на българската природа. Тези керамични предмети били предназначени за манастирската трапезария. По-сполучливите от тях били подарявани на поклонниците, които оставяли щедри дарения в манастира.

11. Грънчарското колело



Преди да бъдат украсени, глинените съдове трябвало да се изваят на специално грънчарско колело. В миналото то се задвижвало с крак от майстора грънчар, който съобразявал бързината на въртенето с мекостта на глината, вида и фазата на изработка на предмета. Недалеч от Урвичкия манастир се намирала малка грънчарска работилница, в която монах Емилиан ден и нощ изработвал най-различни чудновати по форма гърненца, чаши, кани за вода, мляко и вино, купи за супа и урвичко кисело мляко, както и малки и големи тави за прочутия урвички гювеч. Разказват, че грънчарския занаят майстор Емилиан изучил в селата около град Троян. Като младеж той се преселил по тези места и постъпил като послушник в манастира. Отличителна черта на неговите съдове са фините дръжки, които майсторът правел саморъчно, без преса, и залепвал на гърнетата.

12. Просветителите



В Урвичкия манастир се грижели за старите книги, наследени от Второто царство, и изписвали нови. Няколко от монасите, които били възпитани в духа на търновската традиция, преписвали и превеждали от древни езици стари ценни ръкописи. През Средновековието единственият начин за размножаване на книгите бил чрез тяхното преписване на ръка. Това занимание изисквало прецизност и отнемало доста време. Преписвачите задължително трябвало да бъдат грамотни хора, с образование и опит, а също и талантиливи **калиграфи** (владеещи изкуството на красивото писане). Някои от книгите били библейски, други съдържали текстове, които се използвали при празници и литургии в манастира. Трети били предназначени за манастири и селски църквици в отдалечени места, където имало огромна нужда от просвета.

13. Камбанен звън



Освен с работа, ежедневието на монасите от Урвич било изпълнено с дневни и нощни молитвени служби. Участие в тях взимали множество поклонници, а също и живеещите около манастира селяни. Монасите били изкусни църковни певци и въпреки дневната работа те намирали сили да направят от богослуженията празник за душите на вярващите. Преди службата дежурният монах съобщавал с камбанен звън за началото ѝ. Друг монах обличал дълга черна роба, взимал дъсчица и чукче (този уред се наричал клепало) и обикалял манастирската църква, почуквайки ритмично с чукчето върху дъсчицата. Камбаната и почукването призовавали за събиране в храма. Монасите извършвали богослужения три пъти в денонощието – рано в тъмни зори, в ранния следобед и вечер.

14. Молитвата



Освен че участвал в общите молитви, всеки монах в края на деня се уединявал в скромната си килия, където отново се молел. В стаята си имал малък **иконостас** (мястото, където се поставят книга с молитви, икона и свещ). След завършване на трудния ден монасите се отдавали на молитви за просветление и за доброто на всички хора. Често знатни особи идвали от далечни места, като искали урвичкото братство да отправи молитви за успех и благодат, защото от праведните и благочестиви монаси те най-сигурно стигали до Бога. Манастирското предание и откритите предмети говорят, че в манастира са идвали поклонници дори от далечна Индия...

15. Пътуващите монаси



От древни времена пътуващи монаси посещавали отдалечени градчета, селца и махали. Те носели със себе си поучителни книги, вещи, изработени в манастира, светено благовонно масло (*миро*) от Цариград, осветен елей (ароматна смола, която се използва в християнските обреди) от Светите земи и вода от Света гора, а също и сухо причастие за болни, които не могат да отидат на църковна служба. Тези пътници се очаквали навсякъде с голям интерес, тъй като освен църковните дарове носели и любопитни новини от целия свят. Събраните от вярващите дарения били старателно описвани в специални тефтери и отнасяни в манастира.

16. Пътниците и поклонниците



Сгушен в южните склонове на планината и в близост до пътя за София, манастирът често давал подслон на закъснели пътници, лутащи се в тъмните дебри на нощта или изгубени по време на мразовитите зимни бури. Обителта гостоприемно приемала мисионери от близки и далечни места. Един от тези пътници разказал на монаха Петър за красотата и величието на манастира в Урвич. Години по-късно този монах написал „История Славянобългарска“ и днес всички го помнят като Паисий Хилендарски.

17. Търговецът



В миналото търговията често се осъществявала с разменни стоки. Монасите разменяли своите домашно произведени храни – месо, мед, билки, масло, сирене и мляко. Предлагали и ръчно изработените си стоки – кожи, глинени съдове, сандали, метални инструменти за сол, жито, вино и текстил. Търговците идвали до самите манастирски порти и често оставяли личен дар за обителта с вярата, че правят добродетелна и безкористна помощ. На големи празници монасите раздавали даренията на многото идващи бедни поклонници в манастира.

18. Царският манастир в крепостта Урвич и археолозите



Вероятно никога нямаше да научим за този великолепен средновековен манастир и за живота в него, ако там не бяха проведени археологически разкопки. Под ръководството на проф. Николай Овчаров и доц. Бони Петрунова бяха открити сградите, предметите и монетите, по които археолозите Филип Петрунов, Виолина Кирякова и Емил Иванов възстановиха за вас в текст и картини историята на това благословено място. Вие можете да го посетите и да се уверите с очите си, че манастирът е там и че неговото разкриване продължава.

Автори:

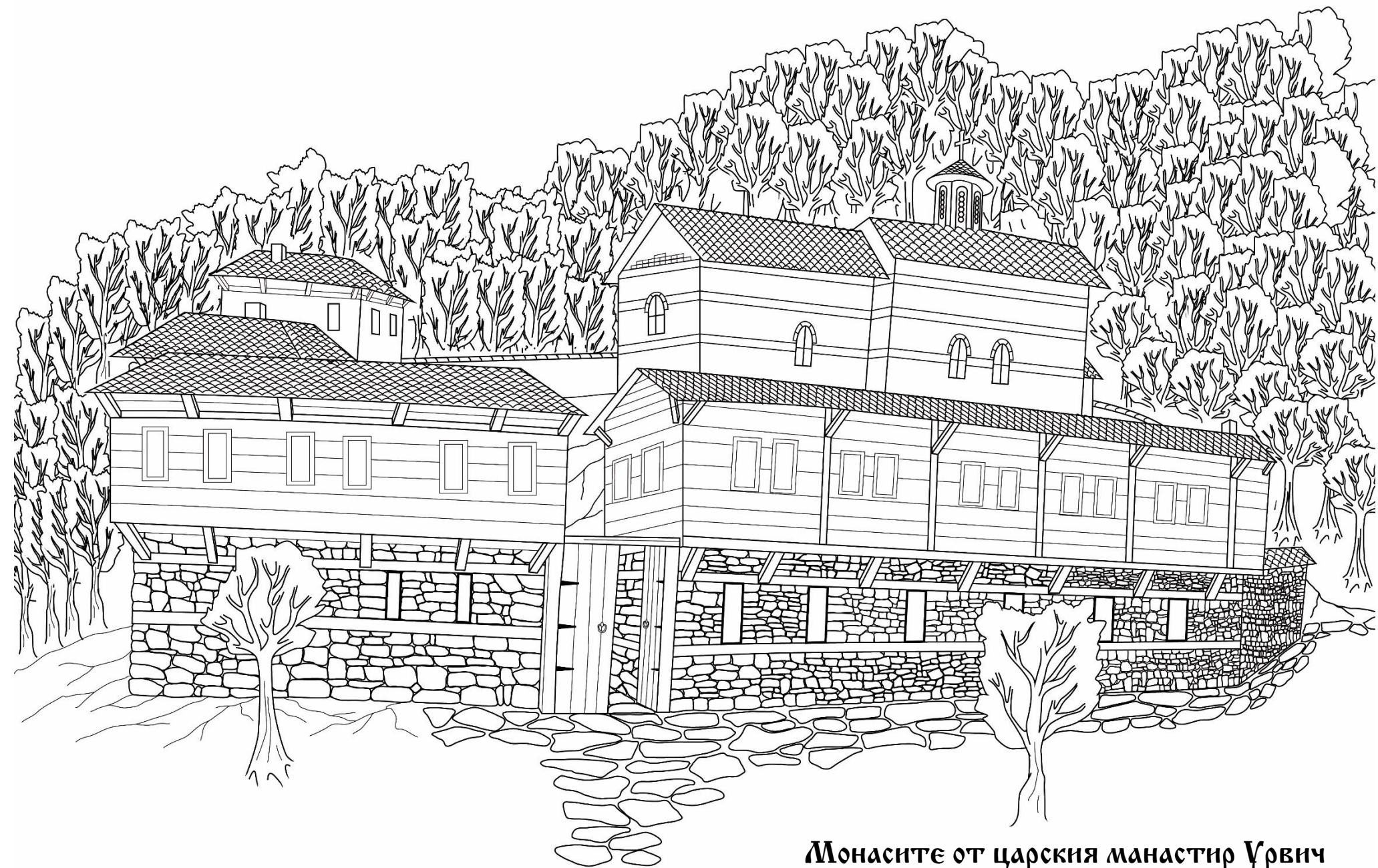
доц. д-р Емил Иванов, Филип Петрунов, 2015

Художници:

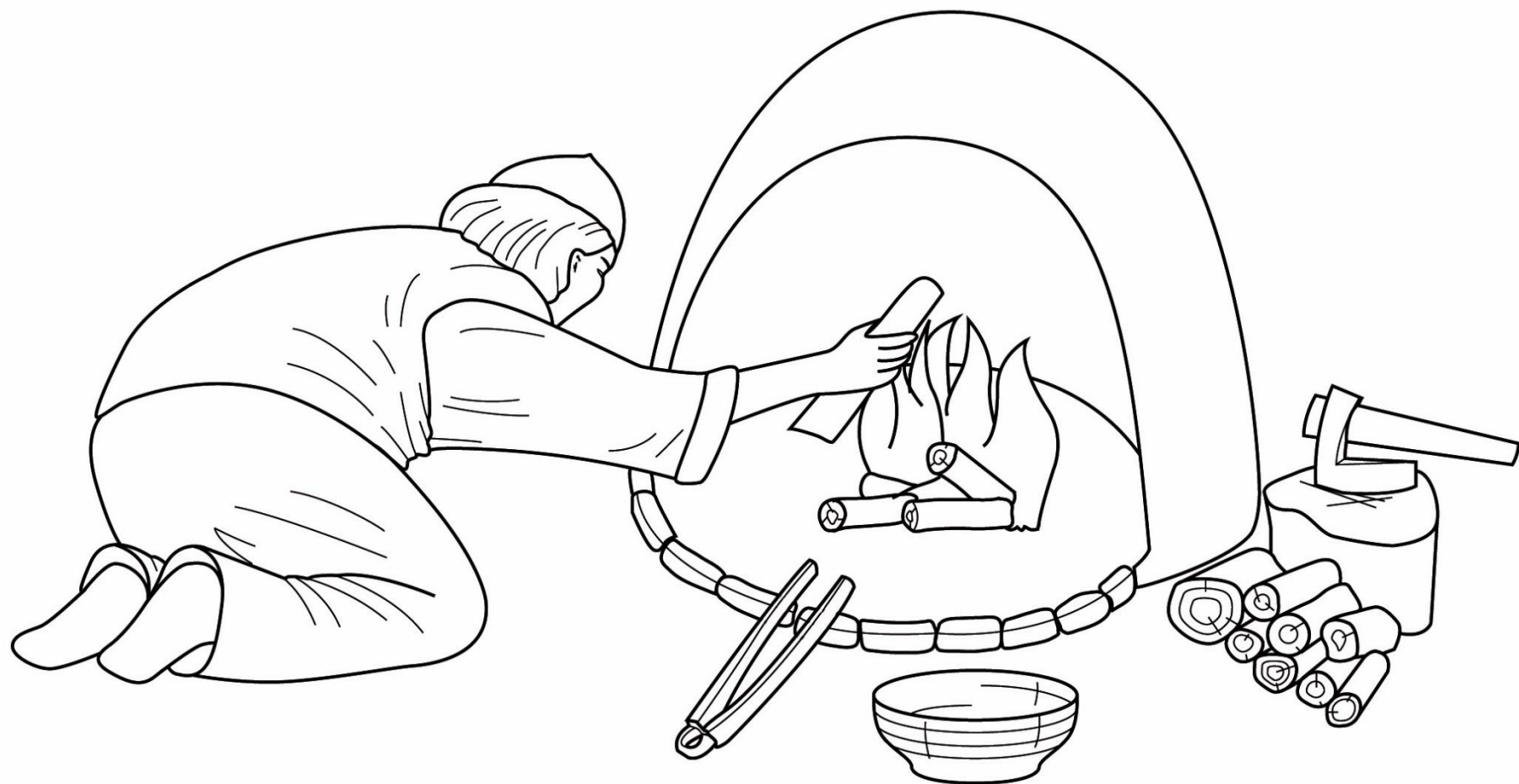
доц. д-р Емил Иванов, Виолина Кирякова,
Соня Цекова, Атанас Георгиев, 2015

Издава:

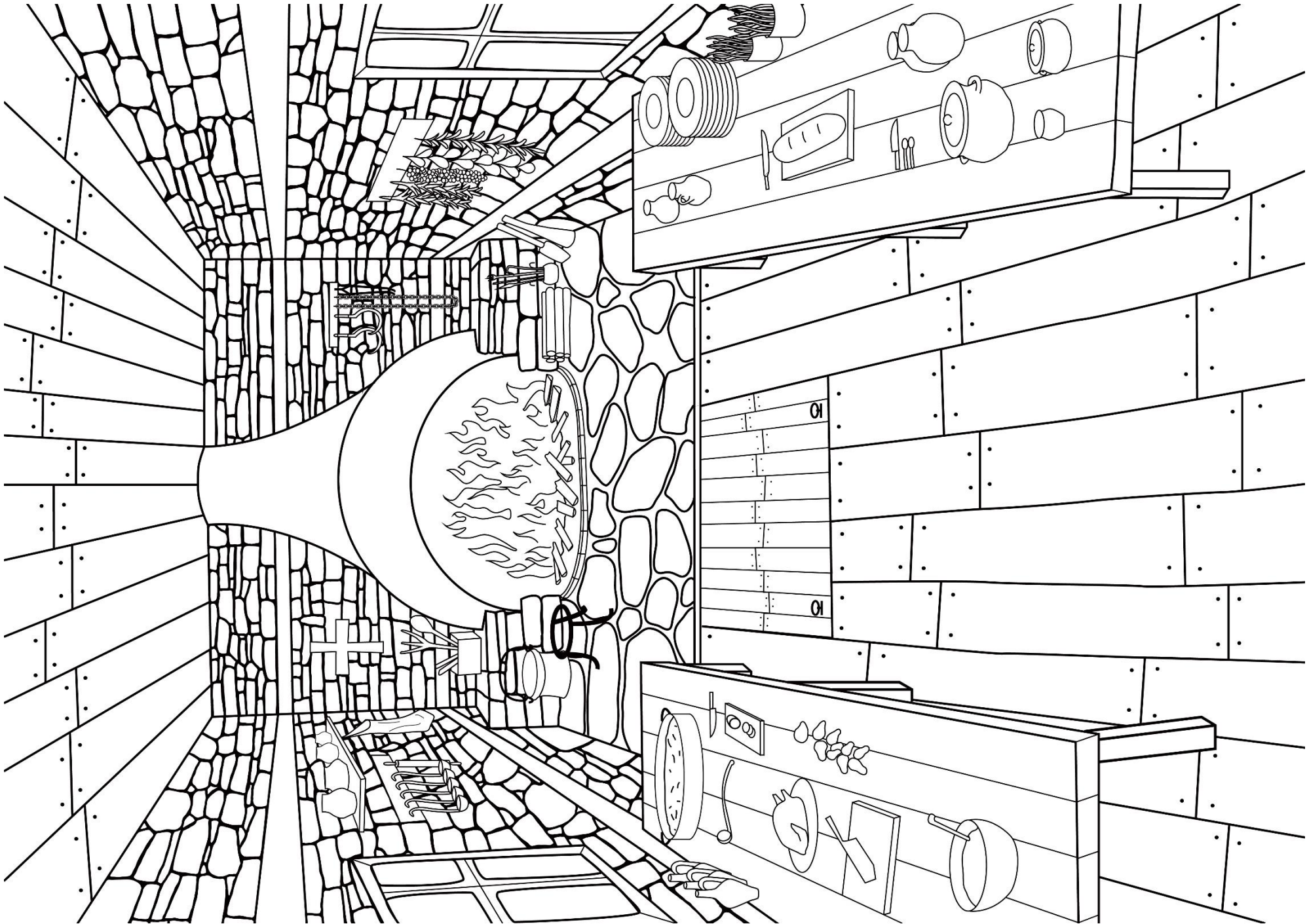
Уникарт ЕООД **UNICART**



Монасите от царския манастир Урвич



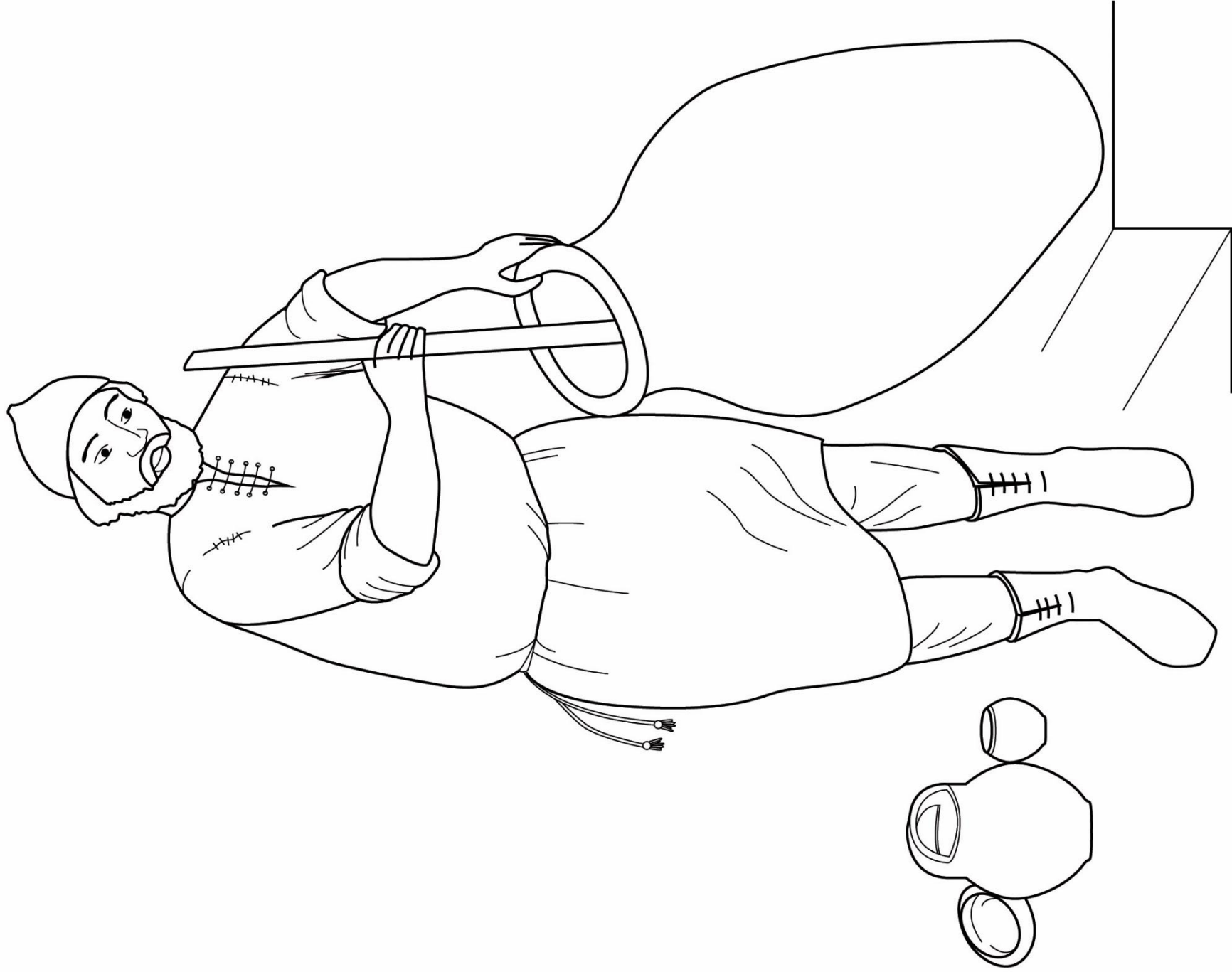
Монасите от царския манастир Ървич



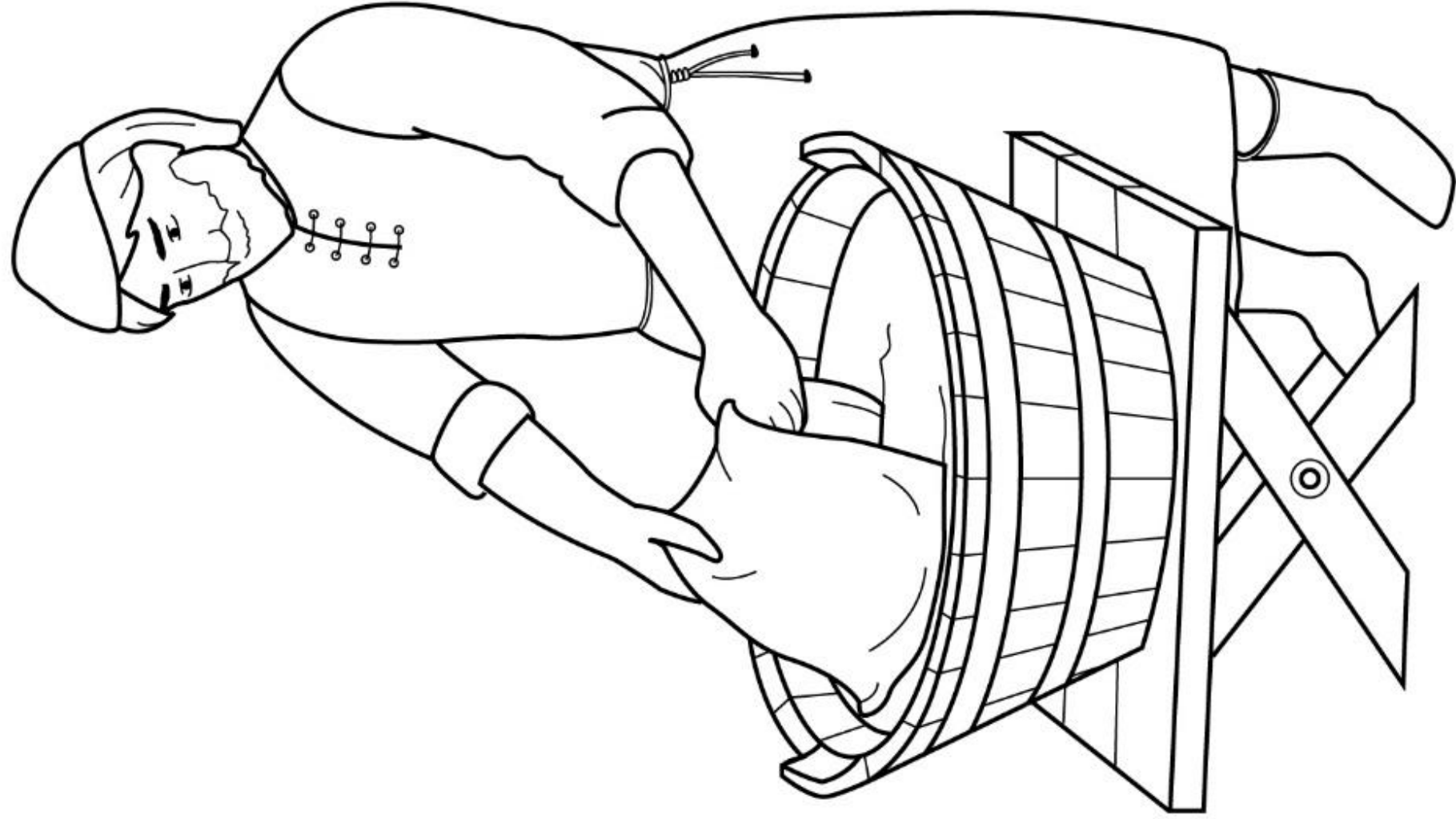
Монасите от царския манастир Ървинч



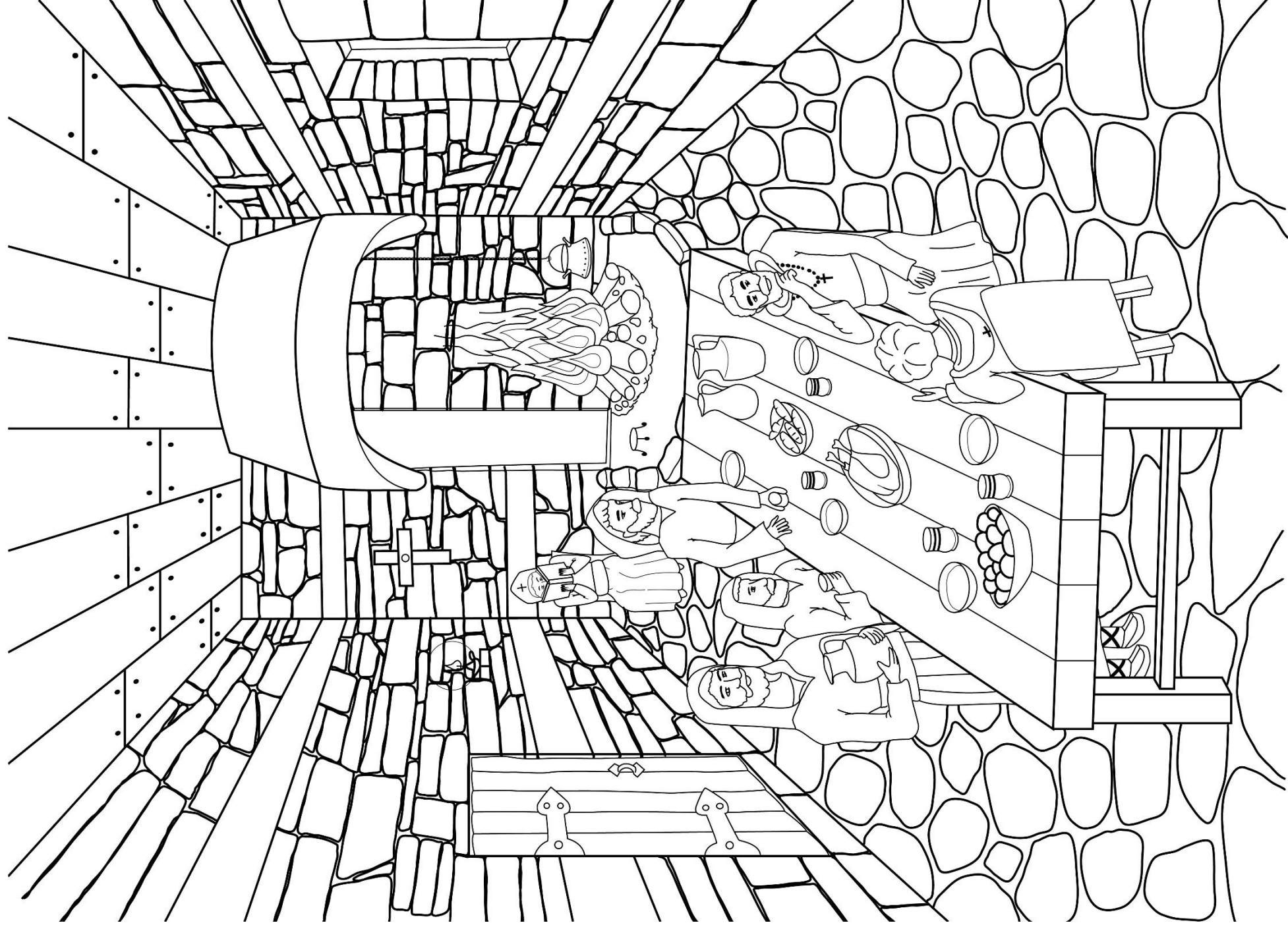
Монасите от царския манастир Ървич



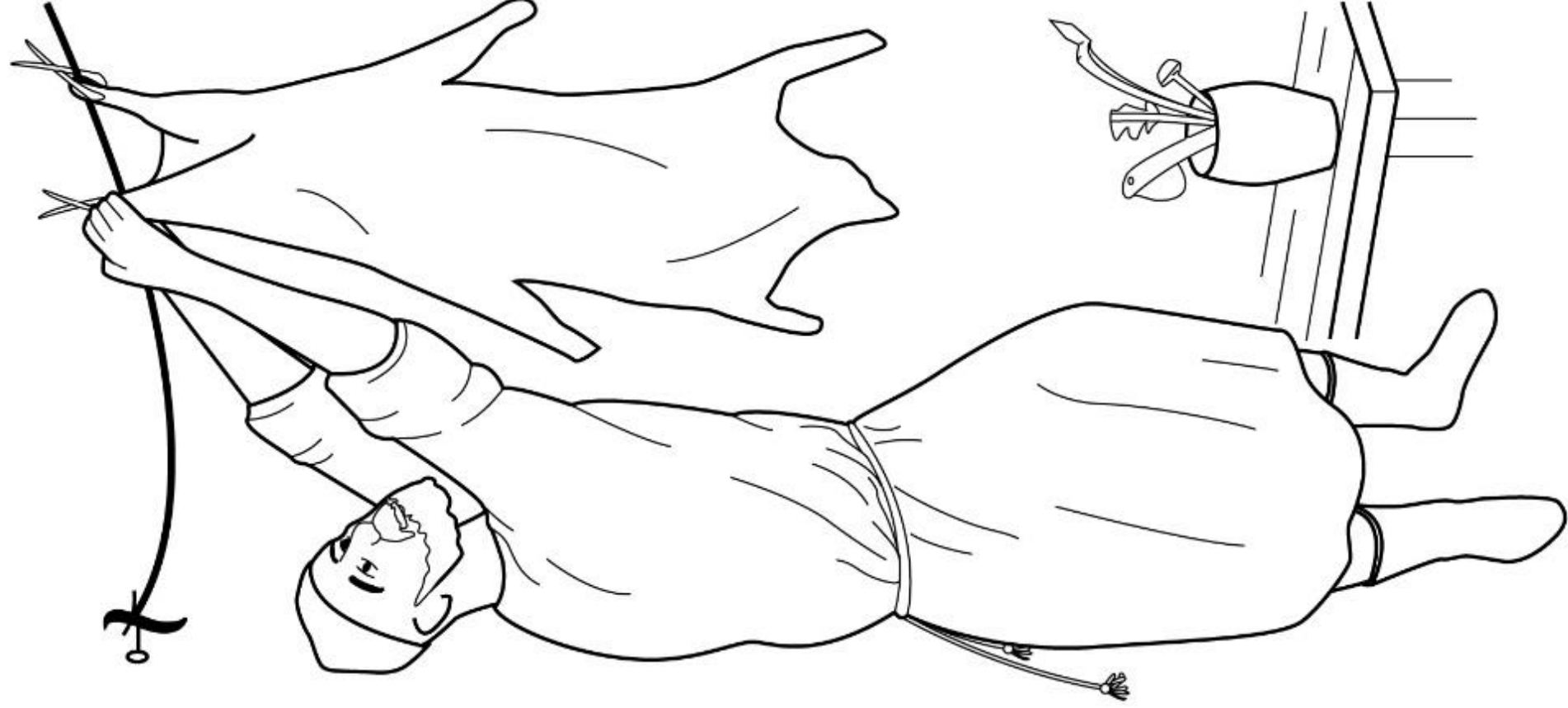
Монасите от царския манастир Урвич



Монасите от царския манастир Ървич



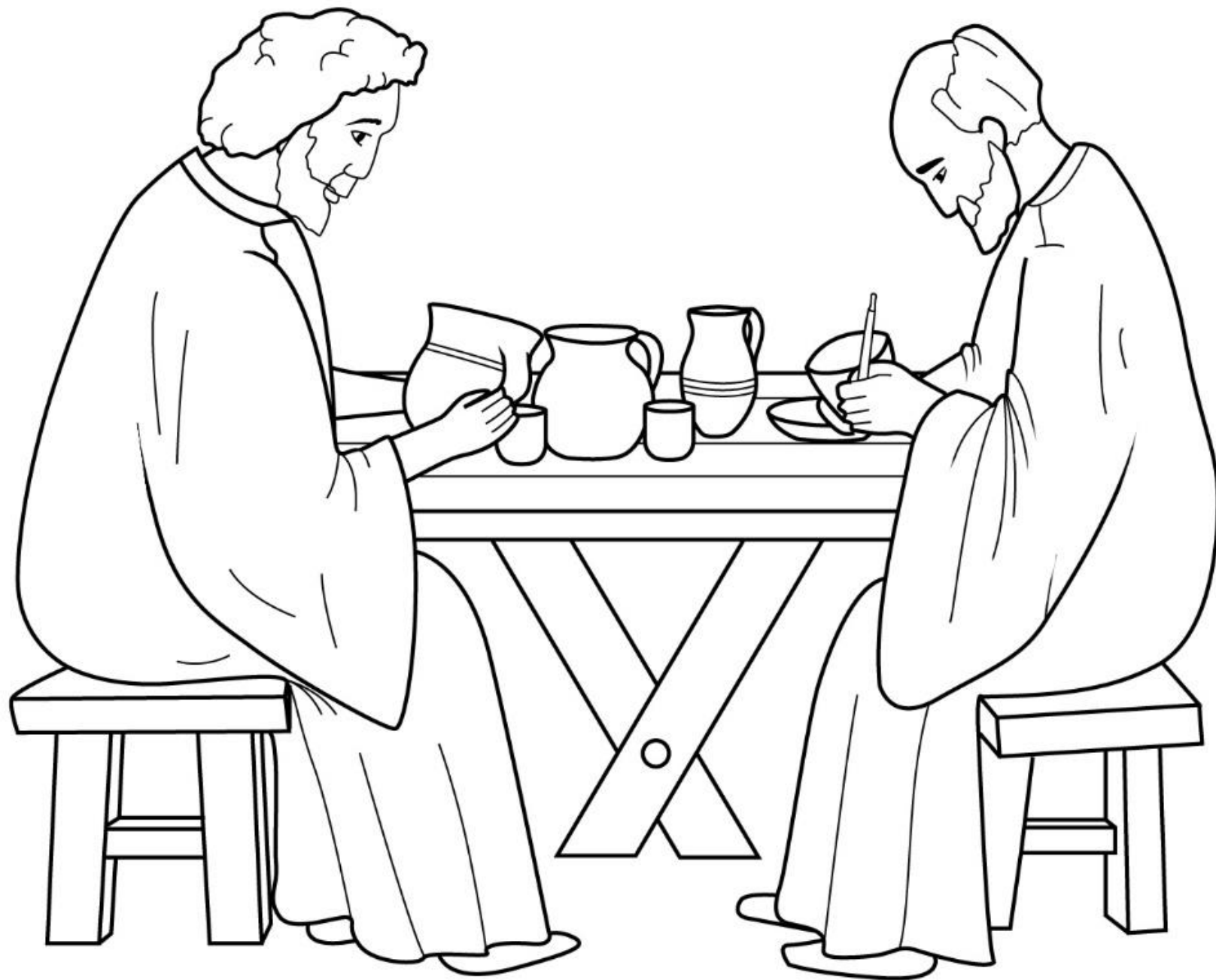
Монасите от царския манастир Урвич



Монасите от царския манастир Урвич



Монасите от царския манастир Урвич



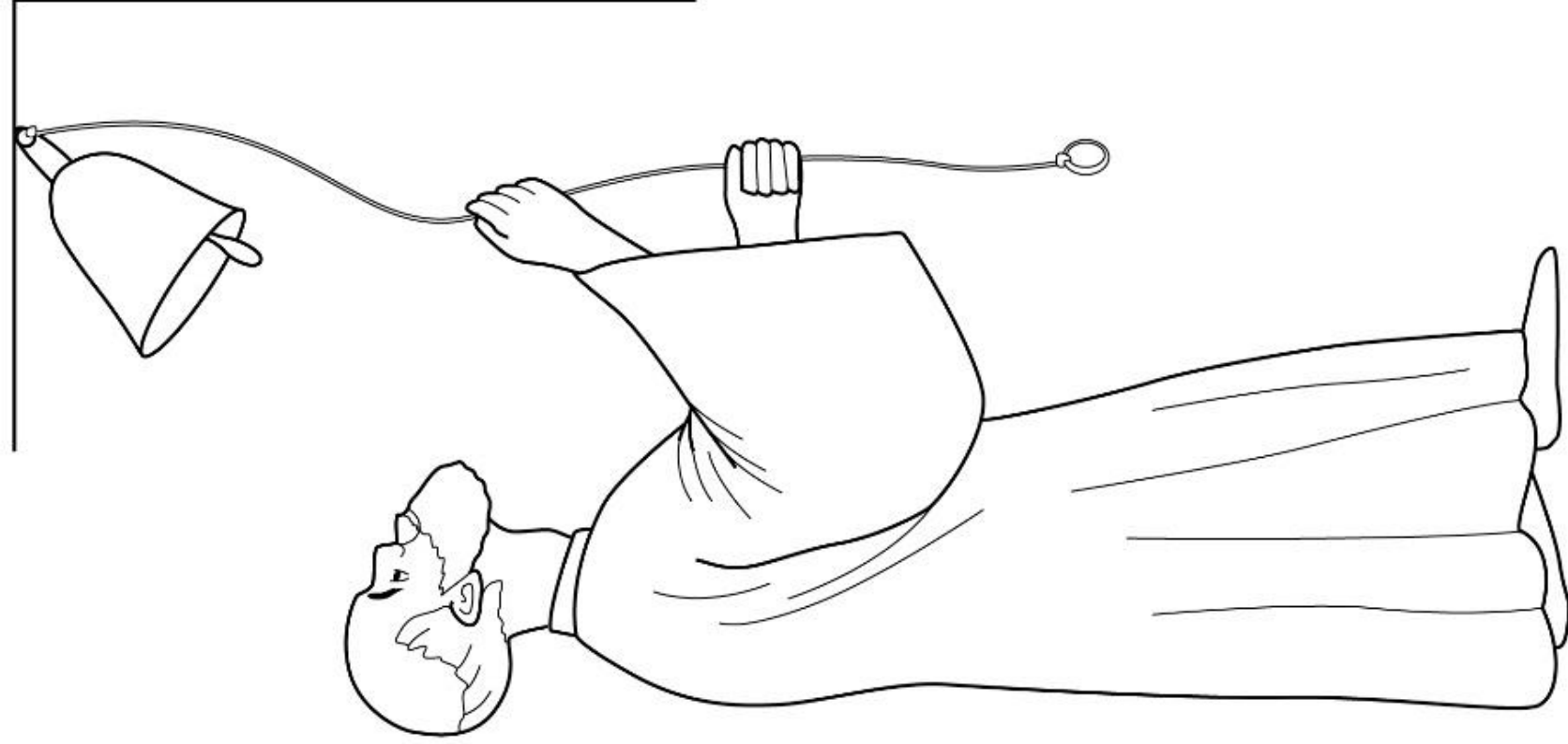
Монасите от царския манастир Уович



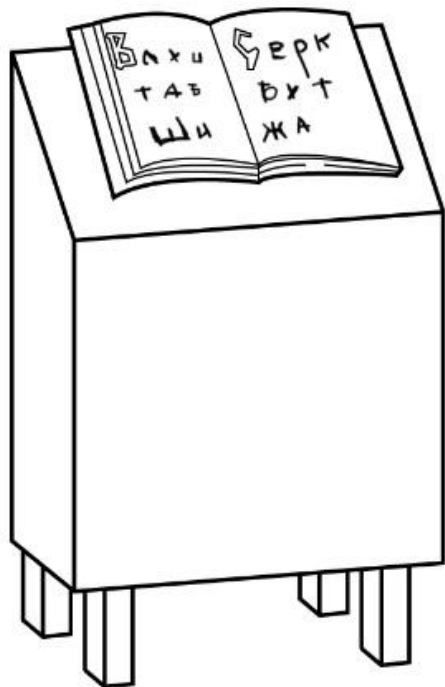
Монасите от царския манастир Ървич



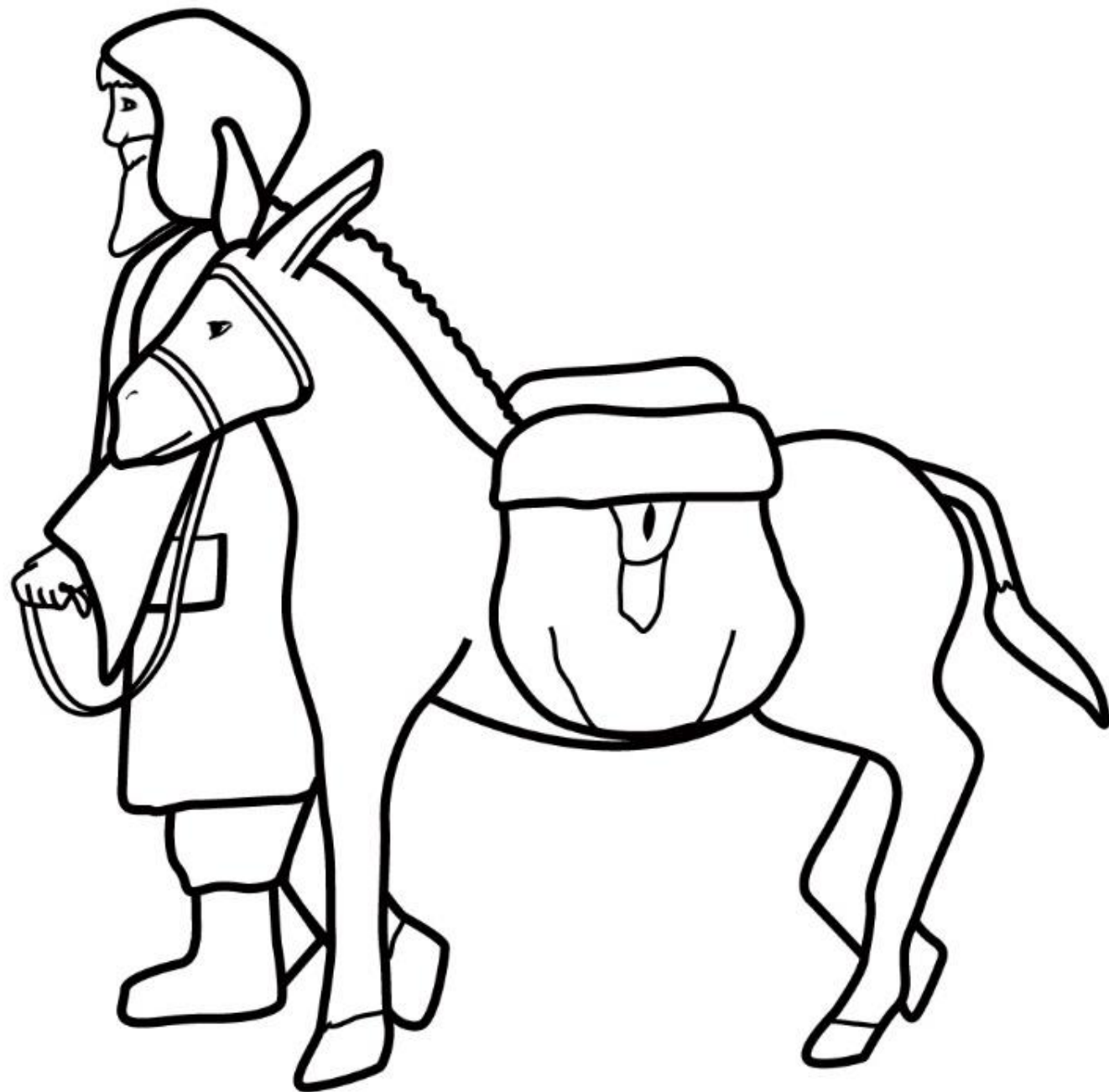
Монасите от царския манастир Ървич



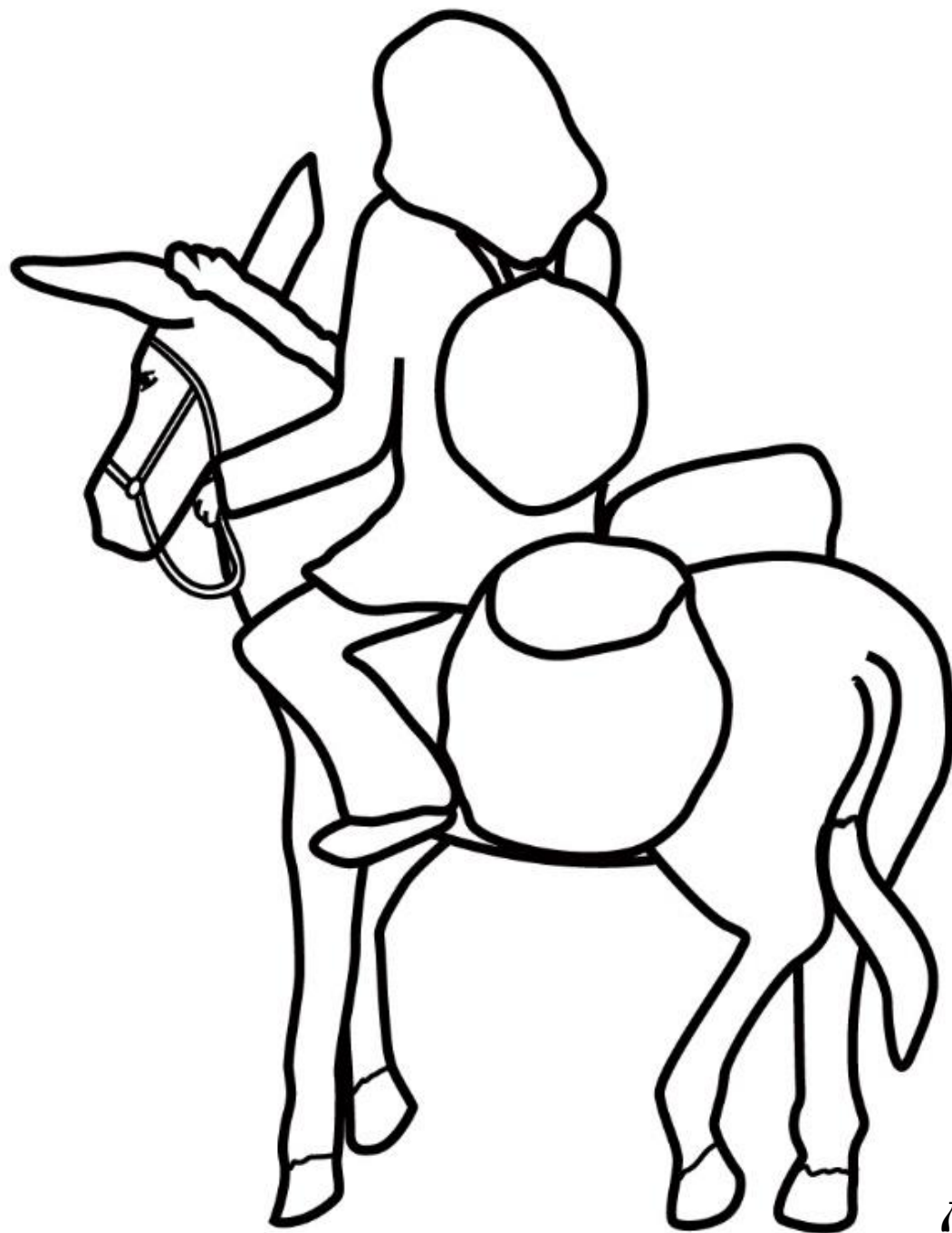
Монасите от царския манастир Урвич



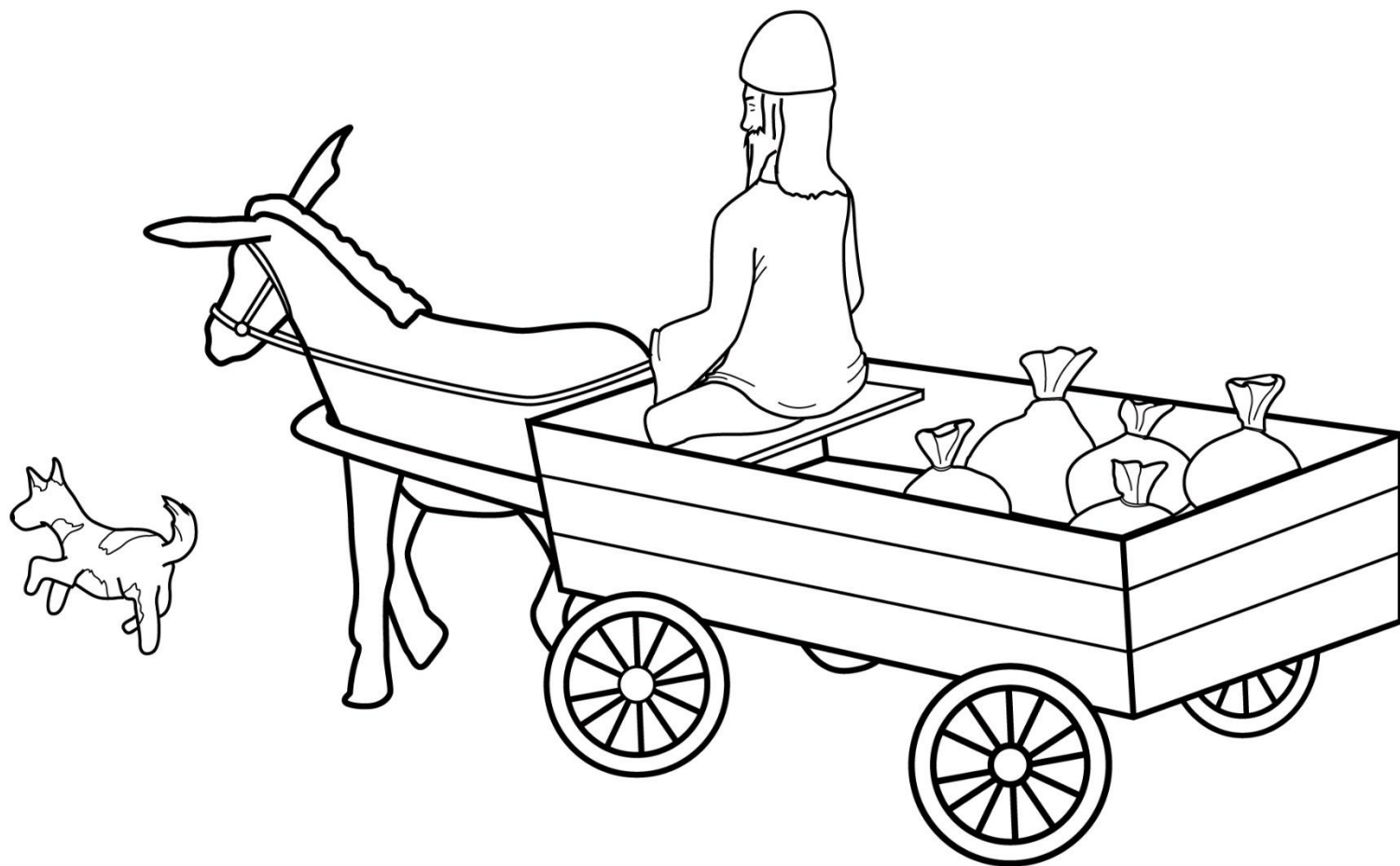
Монасите от царския манастир Урвич



Монасите от царския манастир Урвич



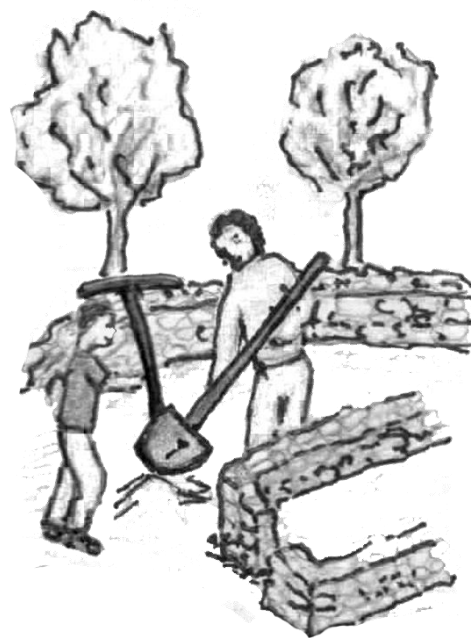
Монасите от царския манастир Урвич



Монасите от царския манастир Урвич



Монасите от царския манастир Ървич



Монасите от царския манастир Урвич

